

GLEDALIŠKI LIST
MESTNEGA GLEDALIŠČA
V CELJU • SEZONA 1952-53
LETO VII • ŠTEVILKA 10

VALENTIN KATAJEV
KVADRATURA KROGA

Premiera v sredo, 24. junija 1953 ob 20

Deseta premiera v sezoni 1952-53 in tretja premiera v novi hiši

V A L E N T I N K A T A J E V

KVADRATURA KROGA

Komedija v treh dejanjih

Prevedel: *Josip Vidmar*

Režiser: *Andrej Hieng*

Scenograf in kostumograf: *Sveta Jovanović*

O S E B E :

Vasja	Janez Škof
Ljudmila	Nada Božičeva
Abram	Vinko Podgoršek
Tonja	Neda Sirknikova
Jemeljan	Janez Albreht
Flavij	Peter Božič
Prvi gost	Milan Brezigar
Drugi gost	Vladimir Novak
Prva obiskovalka	Zora Červinkova
Druga obiskovalka	Marija Goršičeva
Radijski napovedovalec	Vladimir Novak

Inspicent: *Peter Božič* — Suflerka: *Tilka Svetelškova* —
Lasuljar: *Vinko Tajnšek* — Razsvetljava: *Bogo Les* — Odrski mojster: *Franjo Cesar* — Mojstra v krojačnici: *Jožef Gobec* in *Amalija Palirjeva* — Mojster v kulisarni: *Franjo Cesar*

L O J Z E F I L I P I Č

ZAPISEK O UMETNIŠKI ODKRITOSRČNOSTI IN UMETNIKOVEM POGUMU

Uprizoritev komedije Valentina Katajeva Kvadratura kroga je po resoluciji Informbiroja prvo delo sovjetskega pisatelja, ki ga uprizarja jugoslovansko gledališče. Mogoče se bodo med občinstvom našli ljudje, ki se bodo nad tem dejstvom spotaknili. Zato bo prav, če na tem mestu na kratko obrazložimo razloge, zaradi katerih je umetniško vodstvo omenjeno komedijo uvrstilo v repertoar celjskega gledališča.

Valentin Katajev je ustvarjal v času, ko je še za Leninovega življenja v Sovjetski zvezi umetnik smel izkoristiti svojo pravico, da v svojem delu pokaže družbi njen pravi obraz in napake, ki jih vede ali nevede dela. To je bil čas, ko je v Sovjetski zvezi živelo in delalo nekaj pogumnih umetnikov, ki so v svojih delih kritično obravnavali določene pojave nove družbene ureditve in jih, kolikor so to zaslužili, izpostavljali smehu in obsodbi.

Zadnji glas o enem izmed teh, o Valentinu Katajevu, katerega znana komedija Kvadratura kroga bo v sredo, dne 17. junija doživela svojo premiero v celjskem gledališču, je prišel v svet v zvezi s procesom leta 1931, ko je bil med množico aretiranih državljanov Sovjetske zveze tudi komediograf Valentin Katajev.

Diktatura birokratske kaste je po Leninovi smrti prevzela vso oblast v svoje roke in brez usmiljenja zadušila vse poskuse družbene kritike. Od tedaj se ime Valentina Katajeva v Sovjetski zvezi ni več omenjalo, kot se niso smeli omenjati po letu 1934 napredni pisatelji v Hitlerjevi Nemčiji.

Komedija Valentina Katajeva Kvadratura kroga je vedro, izredno spretno pisano odsko delce, ki skozi smeh govori resnico o mnogih negativnih pojavih tedanje sovjetske družbe.

Tri pojave v tedanjem življenju v Sovjetski zvezi smeši Valentin Katajev v svoji komediji: stanovanjsko stisko, svobodno in pre nagljeno ljubezen in slepi, nekritični, primitivni aktivizem.

Umetniško vodstvo celjskega gledališča se je torej odločilo za uprizoritev Kvadrature kroga iz dveh razlogov: najprej zato, da posreduje občinstvu delo, ki je z dokaj pogumno umetniško odkritosrčnostjo kritiziralo nezdrave pojave v Sovjetski zvezi v prvi dobi po revoluciji, drugič pa zato, ker je delce pisano s tako vedrino, s tako sproščenostjo, ker je tako polno komedijskega šarma in vrtoglavega tempa, da kot vedra in sproščena komedija predstavlja najprimernejše delo za zaključek sezone.

Naloga umetnosti nasploh, gledališke umetnosti pa še posebej je vedno bila, da drži družbi ogledalo, da ji kaže njen resnični obraz in da jo na ta način z resnico o njej sami dramatično iz njenih zablod in napak.

Za tako umetniško odkritosrčnost pa je bilo treba v marsikaterem obdobju človeške zgodovine veliko poguma. Tisti, ki so si upali to resnico povedati v obraz, so marsikdaj propadli, toda resnica je ostala.

Danes v Sovjetski zvezi ni več ljudi, ki bi imeli dovolj poguma, da bi govorili resnico. Namesto resnice pišejo laž in proslavljajo diktaturo, ki je vzela človeku in umetniku njegovo dostojanstvo.

G U S T A V G R O B E L N I K

SPOMINSKA BESEDA NA GROBOVIH PIONIRJEV CELJSKEGA GLEDALIŠČA

Obenem, ko v mestu in svatovskem razpoloženju otvarjamo obnovljeni, ali bolje rečeno nov hram slovenske gledališke umetnosti, hram neumornega in vztrajno ustvarjajočega kulturnega in umetniškega dela, smo stopili na ta žalostni kraj večnega miru in pokoja, da počastimo spomin tistih pokojnih kulturnikov-pionirjev, ki so v primeri z današnjimi prilikami in sredstvi, ki so nam dana v upravljanje in hasek, tako rekoč goloroki polagali in položili temelje ter vogelne kamne naše današnje kulturne zgradbe.

Večni dolžniki tistim junakom, ki so s svojo krvjo in življenjem utemeljili in ustvarili našo svobodno domovino in dolžniki tistim žuljavim rokam in zgubanim čelom, ki našo domovino tudi danes naprej k najsvetlejšim ciljem vodijo in jo s svojim delom bogatijo, dolgujemo hkrati čast in hvalo vsem tistim, ki so iz stoletja v stoletje boreč se zoper nacionalno in socialno jerobstvo utirali pot zmagi slovenstva tudi na kulturnem polju. Dolga je njih vrsta, komaj bi jih prešteli, in najbrž vseh tudi ne poznamo. Poznamo pa nekaj — enakih med enakimi — prednikov in sodobnikov, ki so po dolgoletnem in vzglednem ter požrtvovalnem delu v fronti slovenskega kulturnega, posebej celjskega gledališkega ustvarjanja, na tem kraju našli svoj zadnji počitek.

Prvi, ki mu počivališča niti ne vemo, oziroma vemo le, da ga krije celjska zemlja — morda pri Maksimiljanski cerkvi, morda kje drugje, kjer je čas že zabrisal sledove pokopališča — je obrtnik Janez Jeretin, ki je ob zatonu fevdalizma 1849 dal prav v stari, takrat še nemški, toda s slovenskimi žulji zgrajeni gledališki hiši, slovenski Županovi Micki po naše spregovoriti. Drugi pa je njegov sodobnik, ilirec, ljudski duhovnik in prosvetar Josip *Drobnič, na katerega delovanju z učečo se mladino bi se mogli zlasti šolniki še danes vzgledovati. Tega ne krije naša zemlja: nemirnega duha in preganjanj spričo svojih naprednih nazorov, se je nazadnje ustavil v Gradcu, kjer je sklenil ne le svoje nepozabno delo, temveč tudi življenje.

Vzpodbujena na njunih vzgledih je stopila na pozornico naše domače, a vsaj za vse štajersko slovenstvo velevažne kulturnopolitične borbe nadaljnja vrsta celjskih kulturnikov in politikov, ki jim moramo biti hvaležni zlasti, ko v kapitalistični dobi graditve germanskega mostu k Jadranu slovenske besede v celjskih čitalniških, pevskih in gledaliških dvoranicah niso pustili zatreti.

To avantgardo vzornikov, ki se jih celjski gledališki delavci danes spominjamo kot pionirjev celjskega gledališča, sestavljajo — v čitalniški dobi, ki jo je vzdrževalo prizadevanje, »da požene novo cvetje na polju

slovenskega slovstva in domače umetnosti« naslednje osebnosti: Dr. Stefan Kočevar, ob čigar smrti 1883 je celjski rodoljub tožil, da je zgubil »narod slovenski enega najzvestejših sinov, nesebičnega rodoljuba in pospešitelja občnega blagostanja, celjska Čitalnica in celjski dijaki pa narboljšega očeta in dobrotnika«; Dr. Josip Serbec, ki je, rodbinsko povezan z rodbino dr. Stefana Kočevarja, prevzel njegove posle, to je posle voditelja celjskih Slovencev v kulturnem, gospodarskem in političnem življenju z gorečo željo, da bi »Čitalnica dočakala spet tiste čase, v katerih je bila ponos tukajšnjih Slovencev«; Fran Kapus — soustanovitelj celjske Čitalnice leta 1862 in njegova rodbina, razdajajoča svojo požrtovalnost in talente v prospeh in napredek ter razcvet celjskega slovenstva.

Naslednje svetlo obdobje celjskega gledališkega življenja — dobo Dramatičnega društva, ki nam še ni tako odmaknjena — saj po še živečih članih sega prav v današnji čas — da bi kazalo posebej poudarjati pomen in veličino tistih stebrov, na katerih je društvo slonelo, izpolnjujejo imena: Vinko Vošnjak, Rafko Salmič — nepozabni kulturni rokovnjač v nasprotnem, plemenitem pomenu besede, dr. Josip Karlovšek, ki je — ni še tako daleč — ginjen nad našim delom, nad nadaljevanjem njegovega gledališkega prizadevanja, obujal spomin na svoje čase celjskega gledališkega ustvarjanja, in zadnji, a ne najzadnji, ljubi Stanko Perc, ob čigar gledališkem mentorstvu, ki ga je prinesel iz Dramatičnega društva, smo začeli našo zadnjo dobo, ki prav danes dobiva svojo krono z novim, ponosnim hramom slovenske gledališke umetnosti.

V našem posnemanju njihove požrtovalnosti in njihovem neumornem prizadevanju za najvišje in najplemenitejše cilje v slovenski kulturi, bodo živeli večno! Slava jim!

*

Končno smo se na obisku pri blagopokojnih pionirjih celjskega gledališča ustavili ob prerani gomili našega gledališkega tovariša v najboljšem in najširšem pomenu besede — igralca, režiserja ter gledališkega organizatorja in vzgojitelja — Milana Košiča. Njegovo delo je zapustilo — lahko rečemo — svojo neizbrisno sled po vseh slovenskih gledališčih, tudi v celjskem, nazadnje tam, kjer je človek in umetnik njegovega kova najbolj potreben — v tržaškem gledališču. Sredi dela ga je neusmiljena usoda iztrgala iz slovenske gledališke in kulturne skupnosti in posebej iz naše domače, celjske sredine. Tudi on nam bo ostal zgled neumornega gledališkega delavca, ki ni vprašal za čas in kraj svojega ustvarjanja. Za njegov velepomembni delež v mlajši dobi Dramatičnega društva in njegovega Celjskega studia, mu trajno hvaležni počastimo spomin s trikratnim: slava.

SLAVNOSTNI GOVOR OB OTVORITVI UMETNIŠKE
RAZSTAVE V FOYERU NOVEGA GLEDALIŠČA

Vzporedno z gledališčem odpiramo razstavo likovne umetnosti pod novim krovom našega Talijenega hrama. Društvo slovenskih upodabljačih umetnikov je odbralo grafične liste vodilnih ustvarjalcev sodobne slovenske grafike. Brez pretiravanja smemo reči: »V Celju se nam prikazuje v prerezu visoka zmogljivost slovenske grafike, ki je vodilna v državi in pridobiva od razstave do razstave v tujini odlična priznanja in to v srcu evropske umetnosti, to je v Parizu ali v Ameriki ali drugod. Slovenska grafika se uvršča v prednje vrste sodobne evropske grafične kulture«.

V Celju razstavljajo naslednji avtorji: France Mihelič, Maksim Sedej, Vladimir Lamut, Veno Pilon, Justina Stegovec, Riko Debenjak, Božidar Jakac, Tone Kralj in Miha Maleš. Skoraj vse tehnične zvrsti grafične umetnosti so gledalcu na vpogled: lesorez, litografija, jedkanica, suha igla, barvna litografija, litogravura in radiranka. V Celju se sodobna slovenska grafika še ni razgrnila tako bogato in odbrano. Kdorkoli si bo liste ogledoval, bo odkril svojstvene lepote. Če se bo ob tej ali oni umetnini malce začudil obliki, liniji ali kompoziciji, bo nemara prisluhnil barvnemu akordu. Moderna umetnost ni slehernemu v vsakem primeru dojemljiva. Godi se nam sorodno kot ob poslušanju glasbe sodobnih komponistov. Tudi grafiki se je treba priučiti, le s poglobljanjem v umetnino se ti oko in čut zostrita.

Z veseljem ugotavljam, kako se celjske kulturne postojanke utrjujejo in širijo. Ob novem gledališču nam je čez noč zrasla možnost občasnih razstav sodobne likovne umetnosti. Praksa redkih tovrstnih razstav v Celju je žalostna, le nekaj stotin obiskovalcev najde pot do umetnine. Poslej bodo vsi obiskovalci gledaliških predstav vso sezono imeli nebroj možnosti poglobljanja tudi v likovno umetnost. To stran umetnostne vzgoje naglasiti mi je prijetna dolžnost.

Celjskemu gledališču čestitam, da je tako na široko odprlo vrata slovenski likovni umetnosti.

RAZSTAVA GRAFIKE V NOVEM GLEDALIŠČU

Društvo upodablajočih umetnikov Slovenije je uredilo razstavo grafike ob svečanih dneh celjskega gledališča v novi hiši. Ob stopnišču se srečamo s kolekcijo *Maleševih* litografur: motivi iz popotovanja po Franciji, Angliji in Holandiji. Ljubitelju Maleševe umetnosti odgrinja prikaz pariške eksotike nov obraz. *Mihelič* opeva narodopisne običaje kurentovanja v dekorativnih lesorezih odtehtanih senc in svetlob, močnega izraza. *Veno Pilon* je v jedkanici »Lakota« ustvaril pretresljivo sliko te večne nadloge človeštva. *Riko Debenjak* preseneča s svojstveno zamisljivo »Strašila« in »Panjskih končnic« v tehniki barvnega lesoreza, le-tu ubira narodopisne strune v preprostem konceptu skopih barv. Debenjak se razrašča v grafiki distingviranih kvalitet izrazito modernega pojmovanja, a hkrati slovenske note. Naš akademik *Božidar Jakac* ima vselej širok krog ljubiteljev in občudovalcev njegovega rezila in igle, zlasti v krajinarskih konceptih, ki niso le virtuožno dognani, marveč hkrati polni liričnega nastrojenja. »Dirigent Šar«, lesorez izza dvajsetih let njegovega bivanja v Pragi diha zdravo ekspresionistično smer tega tako umetnostno pomembnega Jakčevega razdobja. — *Stegovec Justina* ima tenek sluh za portretne upodobitve v suhi igli. — *Maksim Sedej* ne obvlada le barvne palete, njegovi lesorezi so okvir istega duha, vsega pogreznjenega v lasten sanjski svet. — *Lamut Vladimir* še ni uspel na lastni umetniški poti do zadnjih skritih kamric. — *Toneta Kralja* prištevamo k starejši generaciji, ostal je zvest svojim idealom in je ves živ v ognju ustvarjanja. Njegova grafika kar kliče po velikih formatih fresk.

Dasiravno je izbor grafike številčno skop, nam razstavljena kolekcija odpira poglede v mnoge mojstrske delavnice. Razveseljiv pa je pričujoči izbor posebno v eni smeri: naši grafiki ustvarjajo vsak po svoje, govorica pa je slovenska, njen utrip ujameš celo v navidezno moderni »obleki« raznih struj. V Celju si lepše kolekcije nismo mogli želeli, odmev pri publiku — naj bo to zabeleženo — je presenetljiv in tako je namen te razstave dosežen v polni meri.

Anton Stupica

S PRVE PREDSTAVE V NOVEM CELJSKEM GLEDALIŠČU
BRATKO KREFT: CELJSKI GROFJE

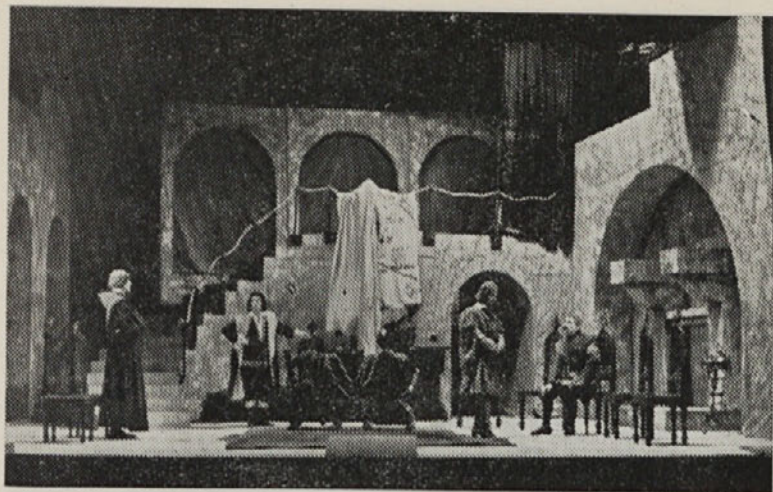
REŽIJA: B. BATTELINO-BARANOVIČEVA

SCENA: INŽ. ARH. M. HOHNJEC

Fedor Gradišnik kot grof Herman Celjski

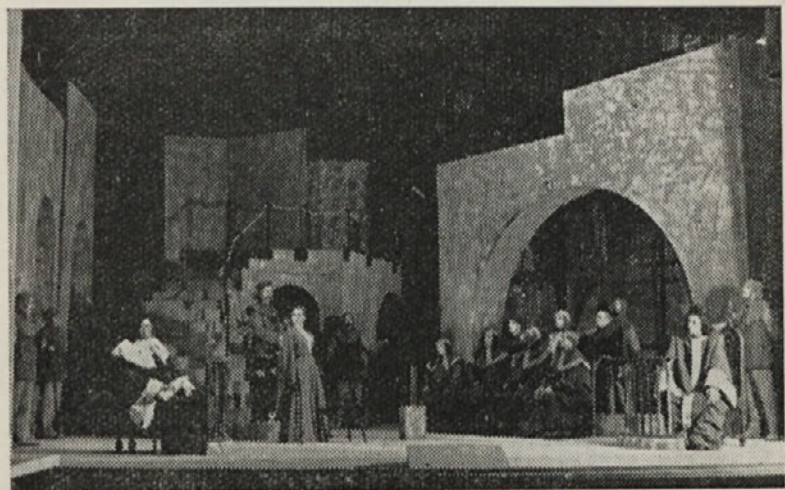
Prizor iz prvega dejanja

Prizor iz prvega dejanja

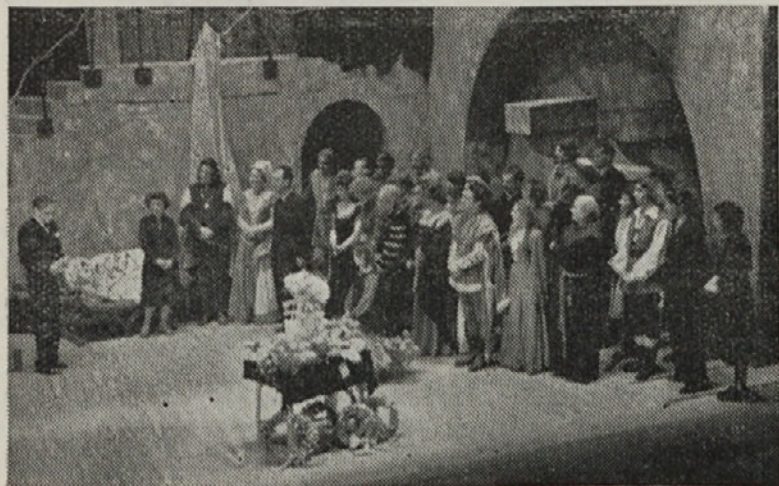
Prizor iz prvega dejanja

Prizor iz tretjega dejanja

Predsednik Mestnega ljudskega odbora Celje, Riko Jerman, izroča novo hišo gledališkemu kolektivu. V imenu kolektiva jo prevzema dramaturg in umetniški vodja Lojze Filipič

Avtor Celjskih grofov dr. B. Kreft, dramaturg Drame SNG, govori

Bero se pozdravna pisma in brzojavke iz vseh delov Jugoslavije

Pogled na balkon in galerijo pred slavnostno otvoritveno predstavo

CELJSKO GLEDALIŠČE PRED KONCEM ODLOČILNE SEZONE

Prav je, da pred koncem letošnje gledališke sezone kritično pregledamo svoje delo, da poiščemo razloge za uspehe in neuspehe in da na osnovi spoznanj, do katerih bomo prišli, pomislimo, kako bo naše delo v prihodnji sezoni.

Uvodoma sem dejal, da je bila letošnja sezona v celjskem gledališču odločilna. Zakaj?

Naše gledališče je najmlajše poklicno gledališče. Kot poklicna umetniška ustanova se je formiralo v času, ko so bili prvi kadri z igralske akademije že porazdeljeni v druga gledališča, pri angažmajih amaterjev pa se je že uveljavil kriterij najstrožje izbire in pa težnja, da smejo poklicna gledališča angažirati samo izključno absolvente igralske akademije in že sistematizirane igralce. Ta težnja na sedanji razvojni stopnji mladih slovenskih gledališč v skrajni konsekvenci ni povsem umestna, ker se s tem gledališčem onemogoča, da bi dobila v svoje ansamble starejše karakterne igralce. Kajti dvajset mladih igralcev v nekem gledališču še ni ansambel v pravem smislu besede; mladim ljudem se nujno dela sila, ker jih mora vodstvo zasedati v vlogah, ki jim po svojem razvoju in po karakternih usmerjenostih kratko in malo še ne morejo biti kos.

Celjsko gledališče je do začetka letošnje sezone svoj repertoar izvajalo v pretežni meri z amaterji, saj je imelo vsega pet poklicnih igralcev, poklicnega režiserja pa niti enega. Če torej dejstvo, da je celjsko gledališče poklicna umetniška ustanova, ni hotelo ostati samo dejstvo na papirju, je bilo treba najti predvsem novih umetniških in to poklicnih sodelavcev. V teku letošnje sezone je že uspelo nekoliko, še zdaleč pa ne dovolj, okrepiti umetniški ansambel in doseči vsaj to, da se komorna dela lahko zasedajo samo s poklicnimi močmi. Celjsko gledališče se sicer kot nobeno manjše pokrajinsko gledališče nikoli ne bo moglo toliko osamosvojiti, da pri uprizoritvah večjega stila ne bi več bilo navezano na pomoč amaterjev. To tudi ni potrebno, kajti sodelovanje amaterjev v poklicnih gledališčih je svojevrstna, živa vez med občinstvom in gledališčem, koristna na obe strani: za gledališče in za amaterje, ki imajo na ta način možnost umetniškega udejstvovanja pod strokovnim vodstvom poklicnih režiserjev.

Kritičen pogled na letošnjo sezono odkrije mnogo znakov resne umetniške konsolidacije mladega celjskega ansambla, ki je bil, kot rečeno, nekoliko okrepljen in povečan z absolventi igralske akademije in gledališkimi delavci iz drugih slovenskih gledališč. S pričetkom prihodnje sezone je zajamčeno nadaljnje povečanje ansambla, ki bo štel nekako 14 do 15 igralcev, dva režiserja, enega inscenatorja in dramaturga.

Letošnja sezona celjskega gledališča je bila torej odločilna najprej zato, ker je gledališče prestopilo mejo med sicer prizadevno, toda še vedno amatersko gledališko dejavnostjo in se konsolidiralo kot poklicna umetniška ustanova.

Letošnja sezona pa je bila odločilna še v drugem smislu: 9. maja se je namreč gledališče selilo v novo hišo. V tem svojem novem domu ima sedaj vse pogoje za nadaljnji umetniški in organizacijski razvoj.

Poskusimo sedaj po teh dveh uvodnih ugotovitvah podrobneje pregledati letošnjo sezono.

Glavne značilnosti ansambla bi bile tele: požrtvovalnost, pripravljenost na resno delo in študij, toda pomanjkanje izkušenj in strokovne ter splošne izobrazbe.

Podobna je stvar s tehničnim osebjem. Poleg tega, da je tehnično osebje premaloštevilno, ga pri uspešnem delu zlasti ovira dejstvo, da je organizacija dela in vsa organizacija tehnične službe za sedaj zelo pomanjkljiva, da posameznim tehničnim strokovnjakom manjka izkušenj, zlasti pa tehničnega vodje, ki bi moral imeti dolgoletno gledališko prakso, da bi lahko osebje izšolal.

Tako vidimo, da je pri gledaliških delavcih v celjskem gledališču tako po umetniški kot po tehnični plati še mnogo stvari, ki so jih ovirale, da se niso mogli dovolj uspešno lotiti svojih nalog, to je uprizarjanja gledaliških del.

S tem smo se dotaknili drugega bistvenega vprašanja slehernega gledališča, to je repertoarnega vprašanja.

Vsa leta po osvoboditvi se v našem republiškem in lokalnem, dnevnem in revijalnem tisku zelo veliko razpravlja prav o tem problemu. Ugotovitve te večletne razprave, ki pa se nikoli ali skoraj nikoli ni premaknila iz čisto teoretičnega območja, so bile in so v glavnem naslednje: repertoar osrednjega slovenskega gledališča je muzejski, arhivski, nezanimiv in zato neprivačen, repertoarji drugih gledališč pa so spet zdrknili v prelahko smer, v površno komedijo in v vode, ki imajo z literaturo in resnim gledališčem zelo malo opraviti.

Nadalje: naša gledališča imajo premalo stika s stvarnim sodobnim življenjem, premalo uprizarjajo sodobnih del. In končno: repertoarna politika slovenskih gledališč v glavnem ne ustreza.

To so ugotovitve, ki se teoretično lepo slišijo in tudi lepo bero. Če pa pogledamo, kdo so avtorji teh skrajno ostrih in obsodb polnih razprav, vidimo, da so to v glavnem ljudje, ki nikoli niso imeli praktičnega stika z gledališčem, marveč so ga spremljali in ocenjevali s stališča literature, s stališča družbeno vzgojne ustanove ali s stališča politične funkcionalnosti. Zgodilo se je, da je marsikdo, ki je pred leti sam pisal take skrajno kritične razprave, prišel na praktično delo v gledališče in moral po izkušnjah pri tem delu svoje nekdanje ugotovitve preklicevati in spreminjati.

Gledališka kritika pri Slovencih je danes vse preveč teoretična. Ta teoretična usmerjenost gre tako daleč, da pri svojih zahtevah vse premalo ali celo nič ne upošteva praktičnih potreb živega gledališča in težav, ki jih imajo dramaturgi in drugi praktični delavci v gledališčih pri sestavljanju repertoarja.

Poglejmo nekoliko te ekstremne ugotovitve: gledališčem se očitata dve skrajnosti. Ali muzejski in arhivski repertoar ali pa druga skrajnost,

to je prelahak repertoar. Zahteva se neka abstraktna srednja pot. Zahteva se več del, ki obravnavajo sodobna vprašanja.

Ko se gledališki praktik nad temi zahtevami zamisli, mora ugotoviti, da so te zahteve morda sicer teoretično umestne, da pa so praktično popolnoma abstraktne. Namreč domačih del s sodobno tematiko kratko in malo nimamo, tuja dela s sodobno tematiko pa so nam ali snovno ali po življenjskem občutju odmaknjena ali pa formalno zaradi deviznih težav nedosegljiva. Danes je situacija v naših gledališčih taka, da si je treba vse zveze s tujimi založbami ali s tujimi gledališči naravnost priboriti mimo veljavnih zakonitih predpisov ali pa se skozi njih pretihotapiti. Tuja izvirna dela dobivamo na žalost še vedno iz druge roke in še to po privatni liniji raznih sorodniških zvez. Pri tujih založbah in pri tujih gledališčih smo zaradi nesolidnega poslovanja centralnega Zavoda za avtorsko pravno zaščito v Beogradu skoraj popolnoma diskreditirani. Ta centrala je namreč v imenu naše države pooblaščenka sklepati pogodbe z inozemskimi avtorji in je tudi dolžna urediti vsa devizna vprašanja okoli plačevanja obveznih tantiem. Kot vse kaže, ta zavod tantiem ni plačeval, dasi so jih gledališča redno odvajala. Pri celjskem gledališču imamo tale primer: z omenjenim zavodom smo meseca januarja letos sklenili pogodbo za uprizarjanje Forsterjeve mladinske igre Robinzon ne sme umreti. Pogodbeno smo se obvezali, da bomo od kosmatega dohodka vsake uprizoritve te igre odvajali zavodu 2% za prevajalca Osipa Šesta, 8% pa za pisatelja, kot je pač to zakonito določeno. To smo tudi storili. Od vseh predstav smo odvajali skupno 10% kosmatega inkasa. S tem so bile naše obveznosti izpolnjene. Pred nekaj dnevi pa smo dobili od nemške založbe, ki zastopa pisatelja Friedricha Forsterja, pismo, v katerem nas založba sprašuje, kako moremo proti določbam mednarodne konvencije o avtorski zaščiti uprizarjati delo, za katerega nismo vprašali avtorja za dovoljenje, niti mu nismo plačali obveznih avtorskih tantiem. Lahko si je misliti, v kako neugodnem položaju je sedaj naše gledališče, dasi ga ne zadene nobena krivda, ker je postopalo po določbah konvencije in denarne obveznosti tudi poravnalo. Vse kaže, da denar, ki ga gledališča odvajajo zavodu za avtorsko pravno posredništvo, obleži pri zavodu, ne da bi izpolnil svoje obveznosti do inozemskih pisateljev.

Umetniško vodstvo našega gledališča si je teoretično popolnoma na jasnem, kako bi bilo treba sestaviti repertoarje. V težnji, da bi dobili čim več sodobnih dramskih del, smo navezali stike z mnogimi tujimi gledališči, kulturnimi atašaji pri diplomatskih predstavništvih in pri tujih založbah. Po privatnem poznanstvu nam je uspelo naročiti eno od najbolj razširjenih svetovnih gledaliških publikacij, ki redno dvakrat tedensko poroča o vseh važnejših gledaliških dogodkih v Švici, Nemčiji, Avstriji in deloma Franciji. Po podatkih, ki jih objavlja »Der schnelle Theaterbrief« — tako se namreč ta publikacija imenuje, — smo se obrnili na razne inozemske institucije s prošnjo, da nam pošljejo na vpogled okoli 100 novih sodobnih dramskih del. Zahimivo je, da je naši prošnji ustregel samo nekaj ustanov, tako da smo dobili kakih dvajset

knjig, vse ostale ustanove pa so nam prošnje odbile, nekatere direktno z utemeljitvijo, da nimajo garancije, da ne bomo teh del uprizarjali »na črno«, to se pravi, brez avtorizacije in brez pogodbe o plačevanju tanieme, večina pa z raznimi drugimi izgovori.

Tako je torej gledališče, ki stoji pred nalogo, da čim bolje sestavi repertoar, v neprestanih resnih težavah. Ko se ponesrečijo skoraj vsi poskusi, da bi nabavilo moderna dramska dela v inozemstvu in ko nima izbire niti pri domačih sodobnih delih; mu ne preostane drugega, kakor da v okviru možnosti sestavi stereotipni eklektični repertoar, to se pravi repertoar, v katerem so po nekih danes že ustaljenih načelih zastopani klasični in moderni avtorji.

Da se povrnemo k lepo zvenečim teoretičnim zahtevam naših gledaliških kritikov glede repertoarja: te zahteve so dostikrat nestvarne, ker ne upoštevajo enega od bistvenih elementov gledališča, to je občinstva. Pravzaprav ga upoštevajo, vendar ga upoštevajo popolnoma nerealno in to iz preprostega razloga, ker tega občinstva ne poznajo. Treba se je končno sprijazniti z resnico, da naša gledališča, razen seveda osrednjega gledališča, še nimajo izoblikovanega kroga obiskovalcev. In še eno resnico je treba končno že enkrat javno povedati: resnico, da je večji del ljudi, ki gledališče obiskujejo, še estetsko nevezgojenih in da jih ne vleče v gledališče toliko težnja po estetskih umetniških doživetjih, kolikor želja po zabavi. In če kritik danes s kategorično gesto zahteva, naj gledališče ne igra komedij kot so Draga Ruth in sploh komedij te sorte, marveč naj se omeji na tehtna dramska dela in na tehtne karakterne komedije, potem ni mogoče o tej njegovi zahtevi reči drugega kot to, da je nestvarna, ker ne upošteva dejanskega stanja in da bi, uresničena, gledališču več škodovala kot koristila. Razvoja družbene zavesti, oblikovanja estetskega okusa, zorenja kulturne in umetniške žeje v človeku ni mogoče prehitovati. Potreba povprečne gledališke publike v pokrajinskih gledališčih je danes na žalost še taka, da bi, če bi jih hoteli napolniti, morali gledališča spremeniti v zabavne zavode. Gledališka vodstva morajo zato seči po takih repertoarjih, ki bodo deloma ustrezali željam občinstva, deloma ga pa, ko ga bodo z lažjimi deli privabila v gledališče, umetniško in estetsko ter moralno oblikovala s tehtnimi deli.

Bolj kot od umetniške zmogljivosti igralskega ansambla je namreč obisk v gledališču odvisen od repertoarja. Nobena skrivnost ni, da se morajo danes vsa gledališča po svetu za občinstvo naravnost boriti, povsod zevajo prazne dvorane, gledališki igralci igrajo praznim stenam. Predaleč bi nas vodilo, če bi na tem mestu hoteli podrobno analizirati ta pojav. To je tema, ki slej ko prej vpije po temeljiti obravnavi, vendar bi odgovore na vprašanja, ki se nam v zvezi s tem postavljajo, lahko dobili šele po temeljiti sociološki študiji našega časa in naših ljudi.

To, kar pa je v okviru tega našega razmišljanja vendarle treba povedati, se sliši hudo, toda težko bo dokazati, da ni resnično. Mislim tole: pri naglem ustanavljanju pokrajinskih poklicnih gledališč nekaj ni

Med
odmori
stopite
v

gledališka okrepčevalnica

in se v njej
odžejajte
in
okrepčajte!

TOVARNA ORGANSKIH BARVIL

CELJE, ČRET 117

POŠTNI PREDAL 58 - TELEFON 20-06

se priporoča s svojimi proizvodi:

žvepleno črno O za barvanje v tekstilni industriji
žvepleno modro za barvanje v tekstilni industriji
rd. olivno za barvanje v tekstilni industriji
solna kislina brezarsenska
ortodiklorbenzol kot topilo in nadomestek metilanona
paradiklorbenzol kot sredstvo proti moljem
natrijev tiosulfat, kristalni kot antiklor v tekstilni
in usnjarski industriji

NAROČITE SI

Gledališki list

N A D O M !

Prejemali ga boste
redno pred premiero

GLEDALIŠKI LIST
MESTNEGA GLEDALIŠČA
V CELJU • SEZONA 1952-53
LETO VII • ŠEVILKA 6

FRIEDRICH FORSTER
ROBINZON NE SME UMRETI

CINKARNA

CELJE

TELEFON 20-81 in 20-82

za domači trg in izvoz:

SUROVI CINK	97,80% Zn
CINKOV PRAH	97 % Zn total
FINI CINK	99,75% Zn
DVOJNO FINI CINK	99,85% Zn
RAFINIRANI CINK	98,70% Zn
CINKOVA PLOČEVINA	
AVTOTIPIJSKE IN OFFSET PLOŠČE	
CINKOVI PROTEKTORJI ZA KOTLE	
CINKOVE PRALNICE — VALOVITE	
CINKOVO BELILO	
ZVEPLENA KISLINA 60° Be	

Cenjene stranke opozarjamo, da opravljamo usluge z valjanjem svinca, kositra, antimonovega svinca in srebra

»HMEZAI«

HMELSKO ZADRUŽNO IZVOZNO PODJETJE ŽALEC

izvaža na vsa svetovna tržišča prvorazredni savinjski hmelj, znan pod zaščitno znamko: »SLOVENSKI HMELJ, štajerski, Savinjska dolina«

Svojim članom posreduje in dobavlja: hmeljevke, umetna gnojila, zaščitna sredstva, stroje za obdelovanje hmeljišč itd.

TRGOVSKO PODJETJE

„Špecerija“

V C E L J U

vam nudi v največji izbiri vse kolonialno blago, dalje moko, likerje, buteljona vina, suhomesnate izdelke in sire. Oglejte si naše trgovine in gotovo boste postali naš stalen odjemalec

TOVARNA USNJA ŠOŠTANJ

Telefon štev. 2

izdeluje najcenejše in najboljše podplatno usnje, komerčno in Goodeyer, vseh barv telečji in goveji boks ter velurje, duboks za smučarske čevlje, kravino za delavske čevlje, svetovno znane likance in tehnično usnje

Tekstilna tovarna Šempeter v Savinjski dolini

izdeluje

use vrste beljenega platna širine 80, 145 in 180 cm,
zavese v širini 80 in 150 cm,
flanelo za rjuhe itd.

Moderna belilnica — uslužnostno beljenje

Nizke cene — Solidna poštežba

Trgovini na veliko dajemo 2% grosistični popust

Se želite za mal denar
lepo, dobro in trpežno
obleči od nog do glave?
Potem pridite v trgovino

in zadovoljni boste

»Solčava«
v Celju

TEKSTILNA
TOVARNA

PREBOLD

Telefon: Prebold štev. 1, Celje štev. 26-19

Proizvaja vse vrste postelnega pla-
tna, flanelete, tiskanino za žensko in
moško perilo ter ženske obleke v
najbolj pestrih vzorcih

!

V elika izbira
O dlična kvaliteta
L epi vzorci
N izke cene
»VOLNA « CELJE

Po gledališki
predstavi Vas
vljudno vabimo
na prigrizek in
pristno kapljico

RESTAVRACIJA
Na - Na
ŠELIGO VINKO

Potrebujete novo
obleko, perilo
ali čevlje?

Pri hmeljarju
v Celju

je največja izbira
in najnižje cene

METKA MEHANIČNA TKALNICA CELJE

IZDELUJE:

zefirje
popeline
batiste
flanelo
flanelete
damast
blago za delovne obleke itd.

Vsem odjemalcem bomo vedno nudili kvalitetno blago po konkurenčnih cenah

SAVINJSKA TOVARNA NOGAVIC

Polzela

i z d e l u j e :

moške in otroške bombažne nogavice ter vse vrste ženskih bombažnih in svilenih nogavic

Deseni po izbiri! Odlična kvaliteta!

UPRAVA GEST
IN KANALIZACIJ
C E L J E

*

*vedčjuje ceste, kanale,
mostove itd.
solidno in po
nizkih cenah*

Obiščite
veleblagovnico

***Ljudski
magazin***

Celje

kjer boste solidno
postreženi
z najrazličnejšim
blagom
po ugodnih cenah

v redu. Vem, da bo proti tej trditvi marsikdo planil, zato naj jo poskušam utemeljiti. Naravni potek stvari bi bil tak: v nekem mestu je zanimanje za gledališče tolikšno, da predstave amaterskih gledaliških skupin ne morejo več potešiti kulturne žeje gledaliških obiskovalcev. Zdaj razvoj sam narekuje ustanovitev poklicnega gledališča in to gledališče bo od vsega začetka imelo dovolj občinstva in na ta način tudi svoj *raison d'être*. Pri nas se je stvar dogajala nekoliko drugače: v težnji, da pospešimo razvoj in oblikovanje družbene zavesti, da pospešimo kulturno rast našega delovnega človeka, smo ustanovili poklicno umetniško ustanovo, ki naj bi v tem oblikovanju novega človeka igrala važno vlogo. Toda prišlo je do absurda: človek, delavec, za katerega je bilo gledališče ustanovljeno in ki ga s presežkom svojega dela tudi finančno vzdržuje, gledališču ne pride blizu. Iz tega raste nov absurd: gledališče se začne boriti za publiko. Sredstva te borbe pa mora žal dostikrat iskati tam, kjer bi jih sicer ne bilo treba, to je v plehki in manj vredni komedijski literaturi. Te vrste dela naj bi občinstvo pritegnila, tako da bi vztrajalo tudi pri resnejših in tehtnejših delih, pri katerih bi gledališče dejansko opravljalo svojo kulturno, estetsko, moralno in umetniško funkcijo.

Slab obisk je ena od največjih slabosti celjskega gledališča. Poskusi, ki smo jih naredili v tej sezoni, da bi obisk povečali, so rodili zelo malo uspehov. Če bi iz sklopa razlogov za tako slab obisk hoteli omeniti samo enega, ki ga doslej nismo hoteli ali si ga nismo upali podudarjati, potem moramo priznati, da je eden izmed razlogov za slab obisk gledališča sorazmerno nizek življenjski standard našega delovnega človeka. Ta trditev je na prvi pogled nevzdržna, saj na drugi strani vidimo, da so nekatere druge prireditve dobro obiskane, da so gostilne in zabavišča vedno prenapolnjena in da še vedno na vsakem koraku najdemo pojave razmetavanja. Vendar je dejstvo, da je kulturna zavest našega človeka danes še prenizka, da bi se na račun kulturne dobrine, na račun umetniškega doživetja odrekel svojemu obveznemu kozarcu vina ali zabave ali česar koli drugega. Človek hoče oboje, ali bolje, vse: najprej čašo vina in zabavo ter razvedrilo, za tisti denar pa, ki bi mu po vsem tem ostal, bi si eventualno privoščil še gledališče in žrtvoval z njim zvezane izdatke. Isto je s kupovanjem knjig. Kulturna zavest se je letos v Celju sicer manifestirala na izredno močan in presenetljiv način. Delovno ljudstvo Celja je žrtvovalo težke vsote iz presežkov svojega dela in iz dobičkov podjetij, da je zgradilo novo gledališko hišo. Toda ob tem dejstvu se kaže samo kulturna zavest izbranih vodilnih tovarišev v delavskih svetih, v upravnih odborih in v predstavniških telesih ljudske oblasti.

Če se sedaj vrnemo k izhodišču teh razmišljanj, moramo ugotoviti, da je repertoarna bilanca letošnje sezone vsaj zadovoljiva, če ne dobra. Uprizorili smo štiri drame, štiri komedije in dve mladinski igri. Glede na odnos med komedijami in dramami je repertoar dovolj uravnotežen. Štiri dela od desetih uprizorjenih so bila slovenska, med temi celo ena krstna uprizoritev. Ostala dela po narodnosti avtorjev: dve angleški, eno nemško, eno francosko, eno ameriško in eno rusko. Stilno daje repertoar prerez evropske dramatike od Molièra do modernih evropskih piscev.

Povprečno število ponovitev uprizorjenih del niha med 12 do 13 ponovitvami. Največ ponovitev je dosegla Sneguljčica, najmanj pa Krefli. (Sneguljčica 16, Krefli 9.)

Kljub mnogim težavam, kljub napakam in pomanjkljivostim, ki nujno v večji ali manjši meri spremljajo začetni razvoj sleherne mlade ustanove, zlasti še ustanove s tako kompliciranim sestavom kot je gledališče, je končna bilanca letošnje sezone v celjskem gledališču pozitivna. Umetniška in organizacijska konsolidacija — dasi še z daleč ne popolna, — ki jo je gledališče doseglo v tej sezoni, je temelj, na katerem bo slonelo delo in nadaljnja rast v prihodnji sezoni.

In zdaj še pogled naprej.

Gledališče je izredno zapleten organizem. Oblikovanje tega organizma in življenje tega organizma je plod dolgotrajnega razvoja. Oznake takega organizma bi bile: enotna svetovnonazorska in umetniška usmerjenost celotnega ansambla, jasno in premišljeno umetniško hotenje vodstva, tesno sožitje z vzgojeno in predano gledališko publiko in naslon na resno, strogo in nepopustljivo, toda prav v tej nepopustljivosti konstruktivno gledališko kritiko. Če smo za preteklo sezono ugotovili, da smo dosegli neko temeljno organizacijsko in umetniško konsolidacijo, z drugimi besedami, da smo postavili vsaj formalne temelje za formiranje takega umetniškega organizma, potem si moremo biti že sedaj na jasnem, kake naloge stoje pred nami v prihodnji sezoni.

O ansamblu in njegovem povečanju smo govorili že uvodoma. Povečanje na štirinajst do petnajst igralcev je v danem položaju največ, kar se bo dalo doseči.

Vodstvena politika bo morala biti v prihodnji sezoni veličko bolj dosledna, bolj jasna, nepopustljiva in tudi organizacijsko izvedena. Tu smo pri vprašanju delovne discipline in tako kompliciranem organizmu kot je gledališče. Nobena, pa naj bo še tako pozitivna, še tako idealna težnja vodstva se ne more uresničiti, če organizem gledališča ne funkcionira, če zamisli in načrti vodstva ostajajo na papirju. In ti načrti bodo ostajali zgolj na papirju ali na pol poti vse dotlej, dokler se sleherni član gledališča ne bo striktno zavedal svojih dolžnosti in jih prav tako in še bolj striktno in dosledno izpolnjeval. Dejal sem, da bo morala biti politika doslednejša in bolj nepopustljiva. S tem hočem reči, da bo morala vse tiste člane gledališča, ki se svojih dolžnosti ne zavedajo ali ki se jih zavedajo, pa jih ne izpolnjujejo, iz kolektiva brez sentimentalnosti izločiti ali pa jih pripraviti do tega, da bodo ljudje na svojem mestu.

Prezgodaj bi bilo govoriti o notnem stilu gledališča, ker je še premlado, ker je premlado enotno in se potem takem enotni stil iz popolnoma objektivnih razlogov še ni mogel izoblikovati. Ni pa prezgodaj govoriti o tem, da se bo kot v letošnji še bolj v prihodnji sezoni jasno manifestirala težnja vodstva za določeno stilno smerjo. Danes ima gledališče dva poklicna režiserja. Njun prijem, njun stil bo v prihodnji sezoni, ko bo povečani ansambel že mogoče trdneje strniti v umetniški organizem, že moral priti do izraza.

Najvidneje pa se bo hotenje vodstva in kolektiva kot celote manifestiralo v repertoarju, ki ga bomo sestavili po tehle načelih: na se-

danji razvojni stopnji moramo še brezpogojno ostati pri eklektičnem repertoarju, to je pri takem repertoarju, ki bo občinstvu posredoval nekak prerez dramskih del od klasike do naših časov. Težišče bo v prihodnji sezoni bolj kot letos na sodobnih delih, ki smo jih uspeli dobiti iz raznih delov sveta. Tudi pri mladinskih delih bomo izbrali drugo smer kot do sedaj: uprizorili bomo dve mladinski deli, ki sta občutju današnjega otroka ali mladince bližji kot so pravljice, ki jih je do sedaj gledališče uprizarjalo. Kolikor ima otroška fantazija v pravljici več možnosti, da se sprosti in razbohota, toliko ji bomo dali nadomestila z zanimivostjo in prijemljivostjo vprašanj, ki v stoletju tehnike zanimajo našo mladino.

Dosedanje izkušnje so nam pokazale, da razvoja družbene zavesti ni mogoče prehiteti, pač pa ga je mogoče le pospešiti. Zato si ne delamo utvar, da se bo obisk gledališča v prihodnji sezoni bistveno povečal. Če gledamo zgodovino osrednjega slovenskega gledališča, vidimo da je približno po štiridesetih letih obstoja dosegalo manjše število ponovitev kot jih imamo danes v Celju po dobrih dveh letih obstoja poklicnega gledališča. Kljub temu pa bomo storili vse, da pritegnemo v gledališče delovnega človeka in to najširše plasti.

V načrtu imamo široko organizacijo gostovanj v bližnji in daljnji okolici Celja. Če nam uspe dobiti avtobus s prikolico za kulise, potem bo naše gledališče ob povečanem ansamblu obvladovalo vse okraje okoli Celja in jim organiziralo redne gledališke sezone. Tako bi celjsko gledališče ne bilo več samo ozko celjsko mestno gledališče, marveč gledališče za vso osrednjo Slovenijo. Za ta načrt bomo prikojili tudi repertoar. Doseči moramo, da bomo študirali po dve deli vzporedno in da bo ena skupina lahko gostovala po okolici, druga skupina pa bo študirala in igrala v matični celjski hiši. Število premier se bo verjetno nekoliko povečalo. Že letos, ko smo organizirali v Celju prvi slovenski gledališki festival, je imelo Celje najbogatejšo gledališko sezono za Ljubljano, saj je celjsko občinstvo dobilo devetnajst raznih predstav, če računamo domače premiere in pa vsa gostovanja.

Uspeh posameznih uprizoritev in rednega dela pa v gledališču ni odvisen samo od umetniškega osebja, marveč tudi od tehničnega osebja. Omenili smo že, da je za sedaj organizacija tehnične službe v našem gledališču zelo pomanjkljiva. Predvsem je število tehničnih strokovnjakov premajhno. Na starem odru je še nekako šlo, nova hiša pa zahteva več ljudi in večjih naporov. Če bomo hoteli v prihodnji sezoni tehnično službo spraviti v red, bomo torej morali predvsem povečati število strokovnega tehničnega osebja. Trenutno ima gledališče vsega štiri odrske delavce, ki morajo poleg dela v kulisarni opravljati tudi posle odrskih delavcev na odru. Tako med predstavami in gostovanji stoji delo v delavnicah, premiere so po tehnični plati vedno pripravljene v zadnjem trenutku, kar nujno vpliva na kvaliteto scene. Za vodstvo kompliciranega tehničnega aparata moramo dobiti inženirja ali arhitekta z gledališko prakso ter s potrebnim praktičnim in teoretičnim znanjem v mizarški, strojni, elektrotehnični in drugih strokah. Ob požrtvovalnosti in

delovni vnemi, ki ga je velik del tehničnega osebja pokazal že do sedaj, uspeh ne bo mogel izostati.

Ko smo uvodoma govorili o tem, da je bila letošnja sezona našega gledališča odločilna, smo to trditev utemeljili med drugim s tem, da je ansambel letos dobil novo gledališko hišo.

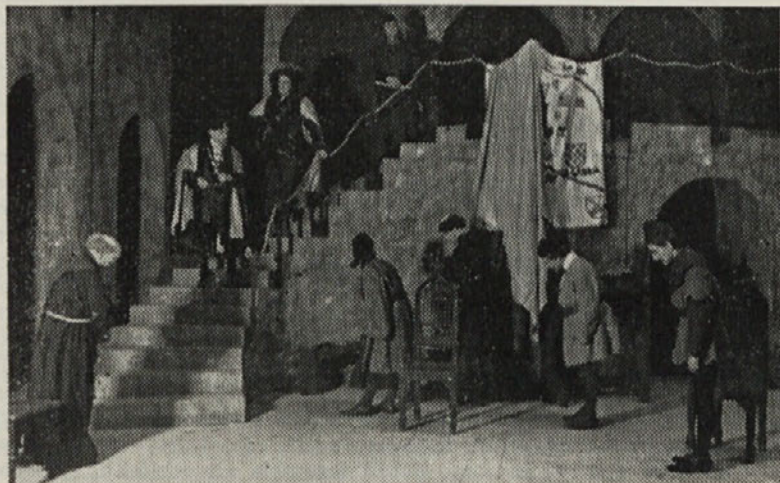
Marsikdo je mnenja, da so vsi problemi rasti in razvoja celjskega gledališča rešeni s trenutkom, ko je bila odprta nova hiša. Toda temu ni tako. Nasprotno. Naloge ansambla so se s tem povečale, postale so odgovornejše in težje, delo samo pa bolj komplicirano.

Nova hiša ima nekaj pomanjkljivosti, ki jih bo treba čimprej odpraviti.

V uvodniku v slavnostni številki Gledališkega lista ob otvoritvi nove hiše sem zapisal, da je samo od gledališča kot celote odvisno, ali bo kot poklicna ustanova živelo, se razvijalo in raslo, ali pa ga bodo zadržile finančne težave. Ta trditev slej ko prej drži. Pogoji razvoja in rasti pa so: skrajna požrtvovalnost, umetniška odkritosrčnost in pogum, globoko poštenje do poklica in zavest odgovornosti do umetniškega poslanstva, ki ga ima gledališče pred ljudstvom.

To spoznanje ob delu v letošnji sezoni naj bo kažipot za delo v prihodnji sezoni.

Lojze Filipič

Prizor iz prvega dejanja Kreftovih »Celjskih grofov«

ZGODOVINA CELJSKEGA GLEDALIŠKEGA ŽIVLJENJA

(Nadaljevanje)

O tem gostovanju je pisal »Slovenski narod« med drugim sledeče: »Ves slovenski Štajer je hipoma spoznal veliki kulturno-politični moment prvega gostovanja slovenske opere v Celju in povsod je zavladata velika radost, saj je prav to, da je gostovanje sploh mogoče, dokaz, kako lepo se je razvilo narodno življenje na Štajerskem. Sedeži v lepi dvorani »Narodnega doma« so že malodane vsi razprodani. Oglasili so se obiskovalci iz vseh krajev Savinjske doline in iz drugih blizu Celja ležečih krajev, a tudi od drugod, iz Brežic, iz Konjic, da, celo iz Maribora in iz Ljutomera, tako da bode jutri v Celju pravi narodni praznik. Vojno ministrstvo je blagohotno dovolilo, da sme vojaška godba tudi pri tej predstavi, kakor navadno pri slovenskih predstavah v ljubljanskem gledališču, sodelovati pod vodstvom civilnega kapelnika. Umeje se ob sebi, da se tudi Ljubljana močno zanima za gostovanje naše opere, toliko bolj, ker nastopijo v »Rigolettu« vse naše prve moči in kompletni moški zbor. Upamo, da se doseže tako velik moralen uspeh, da bode prvemu gostovanju moglo slediti še več drugih.«

Kakor je bilo pričakovati, je bil uspeh prodoren.

»Domovina« je pisala:

»Uspeh je bil velikanski... Nedelja ostane zgodovinsko pomenljiv dan za Celje in celjske Slovence. Peta se je prva opera v Celju v slovenskem jeziku. Količnega kulturnega pomena je to za nas, čutijo oni, pred katerimi se je še pred par leti pljuvalo na cesti, če je slišala nemčurska sodrga slovensko govorico... Vsi smo bili jedini: srečni Ljubljančani, ki imajo take igralce, pevce in tako godbo...«

Rigoletta je pel Josip Noll, ki je opero tudi režiral, vojvodo Raško-vič, Gildo Ševčikova, dirigiral je Hilarij Benišek.

Ze 20. marca — torej komaj šest dni po uprizoritvi »Rigoletta« — je bila sklicana izredna seja »Čitalnice«, na kateri so obravnavali ponudbo ljubljanskega gledališča, da bi dne 28. marca gostovalo v Celju z opero »Prodana nevesta«. Previdni gospodarji »Čitalnice« si niso upali prevzeti odgovornosti za povoljni obisk, zato so brzojavno sporočili v Ljubljano, da je predstava nemogoča.

Do gostovanja z opero »Prodana nevesta« torej ni prišlo, pač pa se je vršilo dne 9. maja istega leta gostovanje ljubljanske drame, ki je uprizorila dve veseligrigi »Igra pike« in »Krojač Fips«. Razen tega je obsegal program gostovanja razne operne arije in šaljive nastope. Nastopil so: Rudolf Inemann, Inemannova, Lovšin, Perdan, Slavčeva, Podgrajski in Nigrinova.

Dne 7. in 8. avgusta 1897 je bila slovesna otvoritev »Narodnega doma«. Za celjske Slovence sta bila to dva razburljiva dneva. Poulična nemčurska drhal je priredila velike izgrede in moralo je intervenirati vojaštvo, ki je z žandarmerijo skušalo vzdržati red in mir. V takem vzdušju se je vršilo v teh dnevih ponovno gostovanje ljubljanske drame,

ki je uprizorila v veliki dvorani Narodnega doma Jaroslava Vrchlickega igro »V Diogenovem sodu«. Za to slavnost je zložil Anton Funtek slavnostni prolog, ki ga je cenzura precej okrnila. Prolog se je končal z: »Naprej, navzgor k prosveti in svobodi!«

Stiki med Ljubljano in Celjem so bili tudi naprej kar najtesnejši. Že jeseni leta 1897 so se ponovno pogajali z ljubljansko opero zaradi gostovanja. Šlo je za gostovanje z opero »Trubadur«, končno pa so se dogovorili, da bo dne 6. januarja 1898 ljubljanska opera gostovala z Verdijevo opero »Traviata«. Tudi to gostovanje je navdušilo Celjane in je zapustilo nepozaben vtis. Alfreda je pel Raškovič, starega Germonta Nolli, Violeta je bila Ševčikova, dirigent Benišek.

Marca 1898 so se razgovarjali o gostovanju z opereto »Mamzell Nitouche«, vendar do gostovanja ni prišlo.

Sama »Čitalnica« kljub pobudam, ki so jih dajala gostovanja ljubljanskega gledališča, še vedno ni zmogla lastne gledališke predstave. Iz zapisnika o občnem zboru, ki je bil dne 7. novembra 1898 je razvidno, da je »Čitalnica« v teku leta priredila več velikih prireditev, tako Ipavčevo slavnost v Šentjurju pri Celju ob priliki imenovanja dr. Gustava Ipavca za cesarskega svetnika, za jesenskih manevrov pa dva velika koncerta na dvorišču Narodnega doma, ki sta privabila mnogo narodnega občinstva iz Celja in okolice. Dne 16. februarja je bil v veliki dvorani prvi društveni ples, »ki je bil v vsakem oziru sijajen. Zbrana je bila skoraj vsa narodna inteligenca spodnještajerska in zastopan je bil v jako lepem številu tudi obrtni stan, kar je dalo veselici lep značaj solidarnosti celjskih Slovencev.« — tako je zapisal društveni tajnik dr. Hinko Šuklje v zapisnik o rednem občnem zboru dne 7. februarja 1898. V tem društvenem letu je dobila »Čitalnica« z odlokom z dne 22. februarja 1897 končno koncesijo za vzdrževanje javne gostilne, kar je bil za tiste čase gotovo velik gospodarsko-političen uspeh celjskih Slovencev in dr. Ivana Dečka posebej.

Za nas je društveno leto 1897/1898 važno zlasti zaradi tega, ker zasledimo v sejnih zapisnikih »Čitalnice«, da je bil na odborovi seji dne 9. julija 1897 sprejet za člana odvetniški koncipient pri dr. Vrečku, dr. Vladimir Ravnihar. S tem dnem se prične za gledališko življenje celjskih Slovencev novo razdobje.

Na občnem zboru dne 7. novembra 1898 se je pri slučajnostih oglašil Ivan Rebek, ki je poudarjal, da so predstave ljubljanskega gledališča za skromne razmere celjskega srednjega stanu predrage in je že skrajni čas, da se »Čitalnica« vendar že enkrat loti prirejanja lastnih gledaliških predstav. Trdno je prepričan, da je to mogoče, če se najdejo ljudje, ki bodo resno prijeli za delo. Občni zbor je Rebekov predlog sprejel in izvolil poseben gledališki odsek z dr. Vladimирjem Ravniharjem na čelu.

Takoj po občnem zboru je bila sklicana prva odborova seja, na kateri se je konstituiral odbor za leto 1898/1899. Blagajniško mesto je bilo na tej seji zaupano dr. Vladimiru Ravniharju.

Razmere v čitalnici pa so bile take, da tudi poseben dramatski odsek ni mogel poživeti društvenega gledališkega delovanja. Čitalnica je postajala vedno bolj samo čitalnica, v kateri so se zbirali v prvi vrsti starejši Celjani, dočim se je mladina oklenila leta 1894 ustanovljenega

»Celjskega pevskega društva«. Dr. Ravnihar je po prihodu v Celje skušal najprej vzbuditi med člani Čitalnice veselje do gledališkega udejstvovanja. Z učiteljem Antonom Mundo je ustanovil elitni orkester, ki je priredil nekaj prvovrstnih koncertov, nato pa sta uvidevajoč potrebo slovenske godbe kot protiutež nemškemu mestnemu »Musikvereinu« ustanovila »Celjsko narodno godbo«. Ta godba, ki so jo sestavljali godbeniki iz vsega celjskega okraja, je pod najtežjimi pogoji dolga leta opravljala svojo veliko nalogo. Pri vseh narodnih prireditvah je bila godba tista ustanova, ki je celjskim Slovencem omogočala, da so bili neodvisni od raznih tujih orkestrrov, katere so morali doslej najemati za težke denarje. Po odhodu Antona Munde na dunajski konservatorij je prevzel vodstvo Narodne godbe posojilnični uradnik Fran Korun-Koželj-ski. Bil je njen kapelnik več kot deset let. Doma je bil iz Velenja, kjer je bil rojen 20. decembra leta 1868. Po končani meščanski in trgovski šoli v Krškem in v Trstu je napravil na Dunaju izpit za vojaškega kapelnika. Pozneje se je odločil za trgovski poklic in tako je prišel v Celje kot tajnik Južnoštajerske hranilnice. S Franom Korunom je dobila celjska Narodna godba kapelnika in učitelja, kakršnega ji je bilo treba. Izvrsten glasbeni pedagog je bil kakor ustvarjen za to mesto. Kot glasbenik in skladatelj je izdal »Prvo slovensko citraško šolo« v štirih zvezkih, »Prvo slovensko violinsko šolo« v štirih zvezkih, »Skladbe« (prvi zvezek), moški in mešani zbori a capella in s spremljevanjem klavirja, samospevi s klavirjem in klavirske skladbe, »Venec slovenskih plesov za klavir«, »Album slovenskih pesmi za gosli in klavir« (trije zvezki). Več zborov in četvero spevov je izdala Glasbena matica v Ljubljani, nekaj jih je izšlo v »Novih akordih«, v rokopisih je ostala spevoigra »Mlada Zora« in mnogo instrumentalnih del za godalni in pihalni orkester.

Mož s tako glasbeno podlago je bil kakor ustvarjen za vodjo in kapelnika celjske Narodne godbe in dr. Ravnihar je imel srečno roko pri izbiri. Zdaj, ko je imel na eni strani pevce v Celjskem pevskem društvu, na drugi strani pa godbo pod solidnim glasbenim pedagoškim vodstvom, se je z vsem mladeniškim navdušenjem lotil formiranja igralskega kadra slovenskega gledališča v Celju.

Druga važna stvar, ki je mnogo pripomogla k razvoju celjskega gledališkega življenja v dobi dr. Vladimirja Ravniharja, je dejstvo, da je izhajal v Celju časopis, ki je tiste čase veljal za najradikalnejši politični list na slovenskem.

Leta 1890 je prišel na pobudo dr. Ivana Dečka v Celje Dragotin Hribar, ki je tu ustanovil slovensko tiskarno s knjigarno in papirnico in izdajal ter spočetka tudi sam urejal politični list »Domovino«. Dragotin Hribar je bil mož izrednih strokovnih sposobnosti, ki je že v Ljubljani kot odgovorni urednik »Slovenskega naroda« (1888 do 1890) in kot upravitelj Narodne tiskarne (1886 do 1890) s svojimi borbenimi članki izpričal, da je dr. Dečko izbral pravega človeka za tako važno in odgovorno mesto v Celju. Dragotin Hribar je odprl na stežaj predale »Domovine« vprašanjem celjskega gledališča in je že pred prihodom dr. Ravniharja v radikalno pisanih člankih opozarjal na važnost slovenskih gledaliških predstav v Celju. Ko le in le ni prišlo do pozitivnih rezultatov in je leta 1895 Celjsko pevsko društvo komaj in komaj zmoglo uprizoriti eno samo gledališko predstavo »Blaznica v prvem nad-

stropju«, je Dragotin Hribar v Domovini vzkliknil: »Vidi se, da imajo naši mladi igralci mnogo veselja in da tudi napredujejo od igre do igre, zato je gotovo, da bomo takrat, kadar se naša društva preselijo v krasne prostore Narodnega doma, imeli že prav izurjene moči na razpolago.«

Celjsko pevsko društvo je imelo svoje prostore skupno s Čitalnico še vedno pri Štravsu, kjer je bil vsak razvoj nemogoč, zato je vse z nestrpnostjo čakalo, da bo dozidan Narodni dom. Hribar je z ogorčenjem napadal tiste Slovence, ki zahajajo k nemškim predstavam v Mestnem gledališču. Ko so Nemci zavrnilo leta 1893 prošnjo celjskih Slovencev, da bi jim prepustili gledališče za dve dobrodelni predstavi v korist pogorelcem v Šent Rupertu nad Laškim z lakonično izjavo, »da bi se nemški Celjani preveč razburjali«, je Hribar v Domovini vehementno napadel nemčursko gospodo in pozval Slovence, »da se ogibljejo nemškega gledališča kakor gobavca.«

Dragotin Hribar pa ni bil samo izdajatelj in urednik radikalnega političnega glasila spodnještajerskih Slovencev Domovina, temveč je razvil tudi živahno založniško dejavnost v Celju. Od leta 1892 do 1894 je izdajal kot prilogo Domovine strokovni list »Obrtnik«, založil je dve knjigi dramatskih del dr. Josipa Vošnjaka (»Dr. Dragan« in »Lepa Vida«), dve knjigi »Zbranih spisov Pavline Pajkove«, več zvezkov zbirke povesti »Naš dom«, več knjig gospodarske stroke, od leta 1892 naprej pa je izdajal »Ilustrovani narodni koledar«, ki je pozneje postal pod uredništvom dr. Antona Dolarja pravi literarni almanah, v katerem so sodelovali Ivan Cankar, Anton Novačan, Cvetko Golar, Meško in drugi.

Mož take podjetnosti je bil kakor nalašč pripraven za namene dr. Ravniharja. V njem in v njegovem listu je našel, kar je potreboval za ustanovitev slovenskega gledališča v Celju.

Tudi pri Celjskem pevskem društvu dr. Ravnihar spočetka ni našel tistega, kar je pričakoval. Prvo navdušenje pri pevcih je kmalu minilo in kakšne so bile razmere, vidimo iz poročila društvenega predsednika na občnem zboru dne 5. januarja 1900, ko je med drugim dejal:

»Vsak funkcionar društva mora izgubiti veselje, ako vidi, da je ves trud zaman. Napredovali smo samo v tem, da smo si ustanovili dramatični odsek ter da so se igralke in igralci z vso vnemo in požrtvovalnostjo poprijeli predstavljanja dramskih iger. V dramatičnem odseku so bili: Josip Boc, Fran Perdan, dr. Vladimir Ravnihar, Rafko Salmič in Hinko Sax. Odseku se je posrečilo pridobiti izvrstne moči, tako gospodične: Baš, Vrečar, Filipič, gospe Kalanovo (mati dr. E. Kalana), Karlovškovo, Bocevo ter tudi nekatere gospode.«

V Celjskem pevskem društvu se je pojavil med članstvom neki tihi odpor proti dramatičnemu odseku in dr. Ravniharju in to pri tistih članih, ki so bili mnenja, da mora društvo gojiti samo petje in da prirejanje gledaliških predstav ne spada v delokrog pevskega društva. Razumljivo je, da so take tihe borbe hromile društveni razvoj, zato je tajnik (Hinko Sax) na omenjenem občnem zboru čutil dolžnost, da ugotovi sledeče:

»Zavračati moram mnenja, ki so se pred občnim zborom čula, da bi društvo ne bilo upravičeno predstav dajati, saj mu pravila naravnost tako velevalo. Istotako ni lepo od drugih društev, da našemu društvu na

svojih občnih zborih očitajo, da je drugim društvom delovanje izvilno. Tudi blagajne si ne bodedo s predstavami napolnili, saj so pogosto veselice, pri katerih se mora obilo doplačati. Ko bi čestite dame same iz svojih denarnic ne bile garderobe pokrile in ako bi razni rodoljubi pohištva in drugih stvari ne bili posodili, bi brez velikega dolga sploh shajati ne mogli.«

Iz tajnikovega poročila je razvidno, da so druga društva, ki so priložnostno sem in tja prirejala gledališke predstave, ljubosumno gledala na delovanje Celjskega pevskega društva. To sta bila v prvi vrsti Slovensko katoliško podporno društvo in Slovensko delavsko podporno društvo, ki sta čutili v gledališkem delu celjskega pevskega društva konkurenta. Ker se dr. Ravnihar kot režiser predstav v Narodnem domu ni zadovoljeval samo s tem, da se igra, temveč je polagal veliko važnost na kvaliteto igranja ter je s to svojo prizadevnostjo skušal dvigniti raven slovenskega gledališča v Celju nad navadni diletantizem, je umevno, da je pričelo občinstvo gledati predstave v Narodnem domu drugače kot one, ki so jih uprizarjala omenjena društva zgolj v zabavo sodelujočih in z namenom, pridobiti gmotni dobiček svojim društvenim blagajnam. Na občnem zboru dne 5. januarja 1900 je prišlo vse to do jasnega izraza in ker je bilo med člani Celjskega pevskega društva mnogo takih, ki so bili obenem člani drugih društev, ki so se čutila prizadeta, so začeli s propagando, češ, pevsko društvo naj ne goji dramatike, temveč samo petje. Kako ostro se je postavilo to stališče, je razvidno iz dejstva, da je dr. Ravnihar na tem občnem zboru odklonil ponovno izvolitev za predsednika in je šele po dolgem prigovarjanju končno prevzel soglasno poverjeno mu predsedniško mesto, »kar so navzoči z burnimi živio klici na znaje vzeli.«

(Nadaljevanje v prihodnjem letniku)

NAŠI OBISKOVALCI NAM PIŠEJO

Od vseh predstav na odru, kar sem jih videl v življenju, me je najbolj prevzela Molièrova komedija »Namišljeni bolnik«, katero sem gledal v Vašem gledališču 20. maja. Komedija me ni očarala le zaradi komike in satire, ampak ker mi je dala spoznati velikega umetnika, njegovo ustvarjalno silo, njegov duh in trpljenje. Čeprav se mi komedija po zgradbi zdi preprosta, ima vsebina vendar globok učinek. Komedija me je privedla res v prijeten smeh, pa je le za tem smehom tičalo nekaj grenkega, neko očitanje.

Vse, kar sem spoznal v Molièru v Vašem gledališču, mi je vzbudilo sveto spoštovanje do Molièra in gledališča.

Pevec Anton, Preloge 16, Smarje pri Jelšah

CELJE IN PRVO STALNO SLOVENSKO
GLEDALIŠČE V LJUBLJANI 1892

(Ob šestdesetletnici Slovenskega deželnega gledališča v Ljubljani)

Leta 1892 je bilo dozidano novo deželno gledališče v Ljubljani in Dramatično društvo v Ljubljani se je kot gledališki podjetnik, ki mu je kranjski deželni odbor prepustil — sicer časovno še omejeno — novo gledališko stavbo za prirejanje slovenskih gledaliških predstav, brižljivo pripravljalo, da v novem gledališču začne z dobo stalnega slovenskega gledališča. Po namenih društvenega vodstva — predsednik društva je bil slovenski pisatelj in politik dr. Ivan Tavčar — naj bi se v novi gledališki stavbi uresničila zamisel mladoslovenskega gibanja o stalnem slovenskem gledališču z umetniškimi težnjami. To svojo namero je Dramatično društvo uresničilo z obliko polpoklicnega gledališča, toda z ansamblom, ki je v veliki meri obstajal iz prvih, zdaj že poklicnih slovenskih igralcev pod vodstvom umetniškega vodje in režiserja Ignacija Borštnika, s katerim je že od leta 1885 sodeloval vodja glasbenih predstav in kapelnik Fran Gerbič, odločen, da ustanovi ob vseh svojih osebnih žrtvah v novem gledališču slovensko opero. Hkrati je društvo tudi organizacijsko preuredilo svoje delo in ustanovilo za umetniško vodstvo intendanco in si s tem za dolgo vrsto let ustvarilo podlago, na kateri se je z manjšo ali večjo srečo razvijalo prvo slovensko stalno gledališče.

Dasi je bilo to prvo slovensko gledališče po vsem tipično meščansko gledališče, vraslo v slovenskem narodnem razvoju ob družbeno-ekonomskih pogojih svoje dobe, in bilo v prvi vrsti namenjeno ljubljanskim meščanom, da jih izoblikuje v slovensko gledališko občinstvo, pa si je društvo prizadevalo, da dá gledališču vseslovenski pomen. Ker je gledališče v resnici vraslo iz prizadevanj dveh generacij ob podpori vse slovenske javnosti, je po zamisli ustanoviteljev Dramatičnega društva s predornim slovenskim mislecem, pisateljem in kritikom Franom Levstikom na čelu tudi imelo vseslovenski značaj in še zlasti svoj pomen v zgodovini slovenskih gledaliških prizadevanj. Če so ob otvoritvi novega gledališča pisci v slovenskih listih poudarjali to njegovo nalogo, so jo poudarjali upravičeno. Pomen prvega slovenskega gledališča je segal preko deželnih meja, ki jih je po zgodovinski tradiciji habsburškega priposestvanja slovenskih dežel stvorila komplicirana avstrijska ustava iz leta 1867. Iz novega gledališkega poslopja v Ljubljani se je razvila slovenska gledališka delavnost, ki se je v poznejših letih razlila po slovenskem podeželju brez ovir umetno stvorjenih deželnih mej in je po besedičenju sodobnih člankarjev »iz njega prodirala umetnost slovenska širom domovine slovenske...« Prvi kader slovenskih poklicnih igralcev je pospešil razvoj igralskega udejstvovanja v vseh slovenskih deželah, repertoar prvega stalnega slovenskega gledališča pa je postajal neizčrpen vir repertoarjem slovenskih diletantskih skupin skoraj domala

v isti meri kakor malo pred tem izdanja »Slovenske Talije«, ki jo je takoj po svoji ustanovitvi začelo izdajati Dramatično društvo v Ljubljani.

Slovensko gledališče v Ljubljani je zato v prvem obdobju svojega razvoja poleg svoje kulturne odigralo hkrati pomembno narodno-politično vlogo. In Slovenci iz vseh slovenskih dežel so se polni zaupanja in pričakovanja obračali v svoje naravno središče in nedekretirano glavno mesto Ljubljano, kjer so si vodilni slovenski politiki in kulturniki pod Tavčarjevimi in Hribarjevimi vodstvom izbojevali še to pomembno zmago, da je bilo novo deželno gledališče slovesno odprto s slovensko predstavo. Obdobje slovenskega narodnega življenja po začetnih političnih volitvenih uspehih v osemdesetih in devetdesetih letih se je tik pred idejno diferenciacijo začelo tudi s pomembno kulturno zmago, ki jo je obeleževala ustanovitev prvega stalnega slovenskega gledališča in očitno najožjo kulturno povezavo vseh Slovencev nakljub politični razkosanosti.

V Celju je ob tem času slovenska beseda na odru skoraj domala obnemela. Navzlic veliki gledališki tradiciji iz let po revoluciji 1848 so se sledovi absolutističnih let in ostre germanizatorične politike avstrijskih let očitno kazale v strukturi celjskega meščanstva. Toda politične zmage Slovencev na Kranjskem niso mogle ostati brez odmeva tudi v Slovenskem Štajerju, ki mu je v tem obdobju prednjačilo Celje po vnovični prebujenosti in agilni delavnosti rodoljubov, da popravijo zamude prejšnjih obdobij in izkoristijo možnosti v dobršni meri le še pravne države, kolikor je ta vzdevek dovoljevala Avstriji njena ustava po dualistični ureditvi monarhije.

Celje je v devetdesetih letih dobilo po dolgem času zopet svoj slovenski časnik »Domovina«, ki ga je urejeval agilni slovenski agitator Dragotin Hribar, prihajajoč iz prebujene Ljubljane in uvajajoč v nekoliko razmajane vrste celjskih Slovencev že v Ljubljani preizkušeni način nadrobnega dela in razsipajoč neomejene doze narodnega optimizma. Ne dolgo potem se je v njegovi tiskarni utaborila mlada dijaška revija »Vesna«, obeležujoč enega prvih prevratnih poizkusov med slovensko akademsko in srednješolsko mladino. Ne mislim se podrobneje spuščati v oris tega za Celje fako značilnega obdobja, ni pa mogoče obiti celjskega sodelovanja, kolikor se nanaša na naše gledališko življenje v tem pomembnem času, ko se je izoblikovalo prvo slovensko stalno gledališče in povlekle nase pažno Slovencev zunaj kranjskih meja.

»Vesna« je spremljala ljubljansko gledališko dogajanje v svojih poročilih — poleg »Ljubljanskega Zvona« prvih revialnih gledaliških poročilih, — toda njena poročila so bila bolj splošnega značaja brez upoštevanja posebne celjske problematike, pisana s perspektive obzorika za vprašanja slovenskega javnega življenja skozi prizmo dijaškega zornega kota. Četudi so Goestlove pripombe zlasti v organizacijskem smislu dobile svoj odmev v Ljubljani, pa vendar teh poročil ne bomo upoštevali kot svojstveno celjskih. Za obeležbo celjske perspektive moramo vsebolj uporabiti beležke »Domovine«, katere urednik Dragotin Hribar si je prizadeval, da bi v soglasju s konceptom »Zedinjene Slovenije«, stvarnim političnim konceptom mladoslovenskega gibanja, navezal tudi celjske in sploh štajerske Slovence še vse bolj ozko in politično resnično na vrelišče slovenske politične in kulturne prebuje — Ljubljano.

Ne le da je Dragotin Hribar načrtno zabeleževal vse važne kulturne dogodke v Ljubljani in jih opremil s svojimi komentarji, ki so ob zastoj vprašanja zidave Narodnega doma v Ljubljani zadobivali že kar ostre kritične — četudi dobronamerne — poteze, je hkrati opozarjal Celjane na bogato celjsko slovensko gledališko tradicijo, sprejel v založniški načrt svojega založniškega podjetja izdajo Vošnjakovih gledaliških del v Trstenjakovi redakciji (redke primer gledališkega navdušenstva) in zlasti spremljal gledališko dogajanje v Ljubljani.

Tako je list »Domovina« kot list celjskih in štajerskih Slovencev spremljal borbo Slovencev v Ljubljani za samoslovenske javne napise in našel posebno zadovoljstvo pri otvoritvi novega gledališča, katerega pomen je pozdravil v docela vseslovenskem kulturnem smislu organizatorjev prvega slovenskega stalnega gledališča. In ko je bila v Ljubljani krstna predstava Ipavčeve opere »Teharski plemiči«, se je pri celjskih Slovincih rodila zamisel skupnostnega množičnega obiska slovenskega gledališča, ki se je je oprijelo vse slovensko razumništvu slovenskega Štajerja. Četudi je morda pritegovala snov prve slovenske opere, povzeta v Funtkovem besedilu iz neposredne celjske okolice in zgodovine, pa je v vse večji meri pritegovala misel na slovenski kulturni hram. »...smo se tudi Slovenci izven Kranjske vzveselili, ko se je konečno odprlo krasno novo gledališče, ki je že kot stavba naš ponos, ki je plod slovenskega uma in ki ima še posebno važnost zaradi tega, ker ima postati enkrat izključni dom slovenske muze...« Ob tem veselju rodoljuba pa poudarja poziv za obisk novega gledališča pravi namen potovanja, ko poziva: »Pohitimo v belo Ljubljano in pokažimo rojakom in nasprotnikom, da nam še krepko živi ideja celokupnosti Slovenstva!«

Polnoštevilni odziv štajerskih rodoljubov in navdušeni obisk gledališča v Ljubljani je dokazoval, kako se je slovensko podeželje oprijelo vodilne ideje organizatorjev slovenskega gledališča, ki je temeljila v misli kulturne povezanosti Slovencev mimo vseh vsiljenih deželnih meja. Navdušeno poročilo o sprejemu v Ljubljani in predstava, ki je bila štajerskim Slovincem na čast odigrana v slavnostnem razpoloženju, dokazuje upravičenost obiska in potrjuje namen njegov, da so obiskovalci začutili v sebi veliko osvežitev, ki jih je vzpodbujala k vztrajnosti in vzdržljivosti v narodnem boju.

Da je prav zaradi očitno se uveljavljajočih znamenj narodne prebujanja ta povsem kulturna manifestacija v Ljubljani nosila tudi prizvok politične manifestacije, to je dobro čutila avstrijska politična oblast, ki je zato nalašč prepovedala politične govore na čast štajerskim Slovincem. Dr. Tavčar se je tega dotaknil z ironičnim poudarkom, da »političnih govorov treba ni tam, kjer si bijejo nasproti slovenska srca« in s tem samo izrazil tisto, kar je vsakemu udeležencu te kulturne manifestacije ležalo na srcu. Ta čustva je še zlasti izrazil urednik »Domovine«, ko je povzel uspeh izleta v Ljubljano v naslednjih besedah: »Oduševljeni, okrepčani poprijeli bodemo na novo za delo, spominjajoč se Vas, da ste za nami, da ste pripravljeni pri vsaki priliki podati nam bratsko svojo roko. To nas oživlja, to dela pogumne. Dasi tudi Vam še sedaj ne moremo vrniti Vaše prijaznosti v taki meri, kakor bi radi, upamo, da boče prišel tudi za to še čas. V naših srcih ostal bo hvalen spomin, ki Vam naj boče vsaj v mali meri za zadostilo...«

Štajerski Slovenci so si želeli duševne okrepitve v njih težkem boju za narodni obstoj. Kulturna manifestacija v Ljubljani, združena z vidnim političnim in kulturnim uspehom Slovencev v osrednji slovenski pokrajini, kakor se je kazala v najbolj očitni obliki novega razvojnega obdobja slovenskega gledališča, jim je dala to zaželjeno okrepitve. Toda politični razvoj na Kranjskem, ki je nujno šel na pot idejne in politične diferenciacije, jim ni bil po godu in jih je silil v samostojno razmišljanje in prilagoditev svojih posebnih nalog tedaj najvažnejšem načelu ohranitve narodnega bistva s povsem samostojno politično taktiko zunaj kmalu dovolj razvpitih »kranjskih« političnih sporov.

Ob sprejeti in svojemu političnemu boju prilagojeni politični taktiki se je začela oblikovati posebna fiziognomija štajerskega Slovenca za razliko od kranjskega, ki jo je skušal dopisnik »Slovenskega Naroda« že ob koncu leta 1892 takole opredeliti: »Priznati morajo kranjski rojaki, da smo štajerski Slovenci izredno hladnokrvni. Stoletna borba z močnim in lokavim sosedom na severni meji storila nas je oprezne in mirne. Kranjci borite se bolj s srcem, mi pa z umom. Zato tudi z občudovanja vredno potrpežljivostjo gledamo na »bratomorni« boj na Kranjskem. Voditelji štajerskih Slovencev prepričani so trdno, da bi ta boj prenešen na Štajersko gódil samo nasprotnikom našim, s katerimi imamo itak do sita opraviti. Nihče ne more tajiti, da so mej nami pravi rodoljubi, ki stojijo s svojimi simpatijami na jedni in drugi kranjskih strank. Politična prevadnost pa zaduši vsak poskus nositi v javnost te simpatije... O etični vrednosti slovenskega razpora je posebno sedaj, ko ste še na obeh straneh razburjeni, težko govoriti. Toliko pa je gotovo, da nas ta nesreča narodnega razpora ni mogla nikdar bolj neugodno zadet, kakor sedaj...«

Ne glede na te posebnosti političnega razvoja med Slovenci, ki pa so kmalu začele odmevati po vseh slovenskih pokrajinah, je ostala čvrsta in neomajna vez med vsemi Slovenci in zlasti med Celjem in Ljubljano prav slovensko gledališče. Dasi je Dramatično društvo v Ljubljani že od svojih početkov imelo v načrtu gostovanje po slovenskem podeželju, je to svojo nalogo izvrševalo v omejeni obliki. Prva gostovanja, med katerimi sta bili najbolj zanimivi v Trstu in Idriji, se skoraj prav do zadnjih let prejšnjega stoletja niso razvila v tisti meri, kakor je to lebdelo pred očmi prvim organizatorjem slovenskega gledališča v Ljubljani. In prav iz Celja je kot posledica množičnega obiska slovenskega gledališča leta 1893 prišla pobuda za to, da se je na novo organizirano slovensko gledališče odločilo za številnejša gostovanja, med katerimi je takoj spočetka nosilo posebno obeležje gostovanje mlade slovenske opere v Celju. Temu gostovanju opere, pač edinemu v obdobju Slovenskega deželnega gledališča v Ljubljani dō prve svetovne vojne, so sledila v Celju tudi gostovanja dramskih skupin, ki so ohranila svojo povezavo s Celjem vse do prve svetovne vojne, da preidemo poznejša med obema vojnama v povsem drugačnih okoliščinah. Celje je tako ohranjevalo vso svežost svoje začetne navezave na osrednje slovensko gledališče in tako uresničevalo tisti del programa mladega slovenskega gledališča, da postane osrednja kulturna vez med Slovenci vseh pokrajin.

Med vsemi slovenskimi mesti se je ob ustanovitvi prvega stalnega slovenskega gledališča leta 1892 predvsem izkazalo Celje, povezujoč pomembni kulturni dogodek v središču Slovencev s svojo gledališko tradicijo in svojo narodno borbo. Po svojem položaju, ki ga je Celje zavzemalo ob koncu prejšnjega stoletja, ko še ni prebujeni politični in kulturni zanos organizirano posegel v oblikovanje dravskega središča Maribora in ga puščal nasproti Celju še v podrejeni vlogi, je moralo Celje vzpodbudno pospeševati rast in širitev slovenskih kulturnih vezi kot enega izmed najmočnejših sredstev narodne obrambe.

S tem je Celje navezalo štajerske Slovence na osrednjo slovensko deželo in izpolnilo tisto pričakovanje, ki so ga nosili v sebi in javno izpovedovali ustanovitelji Dramatičnega društva v Ljubljani in slovenski voditelji, da bi postalo novo slovensko gledališče prava kulturna vez med Slovenci. Zato je to dejanje celjskih in štajerskih Slovencev vrednotiti po vsem bistvu pozitivno in ustrezajoče tedanjemu položaju Slovencev. Hkrati pomeni ta dogodek najlepši dokument rasti slovenskega gledališča v slovenski kulturi in nove prebuje v gledališkem prizadevanju celjskih Slovencev, ki se je kmalu pokazalo v obnovitvi celjskega gledališkega življenja.

J O Ž E A R E H M O L I È R E I N S L O V E N C I

(Nadaljevanje)

PO NASTOPU B. GAVELLE PREKO DRUGEGA VRHA

Ob prvem srečanju z Molièrom na slovenskem odru se pojavijo tudi teoretična razpravljanja o načinu uprizorjanja njegovih del. Ta vprašanja se tesno držijo vseh uprizoritev Molièra na naših odrih vse dotlej, dokler ne reši te zagonetke režiser B. Gavella in nam pokaže stalnejše in tehtnejše merilo »molièrovskega« stila. Ko pa smo Slovenci spoznali svoj način uprizorjanja tega komediografa, se pred nami pojavi nova, prav tako težka naloga, ki spremlja domala vse uprizoritve po nastopu Branka Gavelle. Nastane vprašanje, kako Molièra približati slovenskemu gledališkemu občinstvu, kako ga predstavljati zanimivo, kako tega baročnega kiparja razgibati.

Prvi, ki se loti te naloge, je dramaturg, dramatik in režiser Bratko Kreft. Molièrova »Georgea Dandina« je naše osrednje gledališče prvič uprizorilo 23. novembra 1939 in je imelo v isti sezoni osem ponovitev.

»Režiser je poudaril predvsem teatralno stran dela in tako približal upri-

zoritev čisti igri. V nji smo občudovali zlasti ubranost vseh nastopajočih, ki so prav dobro zadeli igrivi značaj tega dela.« (France Vodnik v »Slovincu«, 28. novembra 1939.)

Tej uprizoritvi pa se pridruži že drugi prevod Molièrova »Georgea Dandina«, ki ga prevede Fran Albrecht.

Če smo ugotovili, da uprizoritvi »Georgea Dandina« občinstvo še ni popolnoma sledilo, saj je imelo delo le osem predstav, potem je naslednji Molière na ljubljanskem odru pomemben dogodek v tem smislu. Je to »Šola za žene« v svojevrstni režiji Bojana Stupice in prevodu Josipa Vidmarja. »Šola za žene« je imela premiero 12. maja 1942 in doživela še v isti sezoni enajst ponovitev. Režiserju je slo za to, »da predoči gledalcem igro z novega, nevaženega zrelisča, da išče novih zanimivejših perspektiv. Nedotakljivost dramatika zanj ni nikakršen problem« (Masa Slavčeva v »Jutru« 11. maja 1942).

Razprave ob tej uprizoritvi so si edine, da je bil namen B. Stupice napraviti delo v prvi vrsti učinkovito, kar mu je tudi uspelo. »V Stupičevi uprizoritvi je

poleg izredne iznajdljivosti, režiserske pridnosti in scenografske spretnosti tudi veliko tiste nevšečne primesi, ki sem o nji že govoril: veliko originalnosti za vsako ceno, veliko kavarniške ženialnosti, veliko nepotrebne svojeglavosti. Mislim, da se ne motim, če trdim, da je Stupičeva zamisel v tej režiji samo artistična, gradil je svojo vizijo o Molièrovi igri samo iz odrskega prostora. Predal se je ves svoji scenografski strasti, ker ni prodril v človeško jedro same igre.« (Filip Kalan v »Ljudski pravici« 30. oktobra 1945.) Tako mnenje o Stupičevi uprizoritvi »Sole za žene« je v glavnem tudi ostalo.

Delo so ponovili še v sezoni 1945-46 v nekoliko spremenjeni zasedbi (S. Sever je igral Arnolpha) in je imelo v tej sezoni osemnajst predstav.

Slovenci smo se mnogo let od prvega srečanja z Molièrom uprizarjali le tista dela, ki so napisana v prozi. Zdi pa se, kakor da bi B. Gavella s svojo izredno uspešno predstavo sprožil veselje do uprizarjanja in intenzivnega prevajanja Molièrovih del, pisanih v verzih. Tako sledita Stupičevi režiji »Sole za žene« kar dve uprizoritvi v verzih pisanih Molièrovih komedij, in sicer »Učene ženske« v režiji Slavka Jana in »Ljudomrznik« v režiji Vladimíra Skrbínska.

Izredno lep uspeh je imela predvsem komedija »Učene ženske«. (Premiera dne 20. oktobra 1946.) Dočakala je v isti sezoni toliko predstav (28), kolikor jih do danes ni imela še nobena Molièrova komedija na naših odrih.

Ob Molièrovih uprizoritvah na slovenskih odrih pa kaže omeniti še dva dogodka, dva važna datuma, 4. novembra 1944. leta je uprizorilo »Slovensko narodno gledališče« na osvobojenem ozemlju v Črnomlju Molièrovega »Namišljenega bolnika«. Uprizoritev je bila pripravljena v večnosti »vsem tistim ljudem, ki so tako radi in tako pogosto partizanom očitali brezbriznost do kulture, čes da zametujemo vse, kar je ustvarila preteklost; — kako prazno je njihovo dokazovanje!« (J. Tiran v »Gledališkem listu Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani« sezona 1947/48, šte. 4). Kostumi so bili narejeni iz zavezniških padal, lasulje iz navadnega prediva. Predstavo so ponovili v raznih partizanskih in civilnih središčih osemkrat, po osvoboditvi pa je bilo še nekaj ponovitev v Ljubljani.

Enako pomembna je tudi uprizoritev treh Molièrovih enodejank: »Kritika

Sole za žene«, »Improvizacija v Versaillesu« in »Sganarel« ali »Namišljeni rogonosec« (prevedel Josip Vidmar), kot javna predstava prvih diplomatov Akademije za igralsko umetnost v Ljubljani. (1950. l.). To je prva javna uprizoritev Molièra v okviru tega gledališkega instituta.

Molièrova dela na novo ozivelem mariborskem odru po drugi svetovni vojni dobivajo v glavnem pečat drznih režiserskih domislic mladega in talentiranega režiserja Jozeta Babiča. Prva njegova uprizoritev Molièra (»Tartuffe«) bolega še na začetnih korakih talentiranega gledališkega človeka, a ima venar svoje močne poteze.

»Tartuffa« je »Slovensko narodno gledališče« v Mariboru uprizorilo 4. junija 1946. leta. Ta predstava ni bila pomembna le zato, ker je bila to prva uprizoritev Molièra po letu 1941 v Mariboru, marveč je bila ta predstava hkrati jubilej režiserja in igralka M. Skrbínska ob petintridesetletnici njegovega umetniškega dela. Jubilat je igral to pot naslovno vlogo Tartuffa.

Naslednja predstava Molièra v režiji J. Babiča in obenem zadnja njegova na mariborskem odru do danes, je bila uprizoritev »Skopuha« v prevodu Nika Kureta (premiera 21. junija 1947).

Babičevim režijam Molièra na mariborskem odru sledi druga Molièrova komedija v verzih v mariborskem gledališču in sicer »Učene ženske« v režiji Jara Dolarja. Ta komedija ima krstno predstavo na tem odru 7. novembra 1948. Kritika je sprejela delo z rezervno.

Taka je bila pot Molièra na slovenskih odrih vse do danes. Preteklo je že dobrih 45 let, odkar se je pojavil prvi Molière na slovenskem odru. V tem času smo se z njim že dobro spoznali, uprizorili do danes 10 njegovih komedij, ga tiskali v šestih različnih izdajah in ga prenesli tudi v trge in slovenske vasi. V tem času smo Slovenci našli tisti »stil«, v katerem uprizarjamo danes Molièra, ga približali slovenskemu gledalcu in poslušalcu in mu določili mesto poleg Shakespeara. Nadaljnja naloga slovenskih odrov bo, prevesti in uprizarjati še druga, do danes gledalcem še nepoznana Molièrova dela.

UREDNIKOV DOSTAVEK

Arehova razprava je bila napisana leta 1951, zato ne omenja zadnjih dveh uprizoritev Molièra v Mariboru in Celju.

Režiser Fran Žizek je v sezoni 1951/52 uprizoril v Drami SNG v Mariboru »Namisljenega bolnika«.

»Za našo uprizoritev je novo in važno to, da smatramo »Namisljenega bolnika« za avtorjevo osebno izpoved... Za nas je »Namisljeni bolnik« realistična komedija. Ne gre nam za to, da spravimo svoje občinstvo v smeh, hočemo ga tudi ganiti, hočemo, da se ob smehu tudi zamisli.« pravi v 10. številki Gledališkega lista (1951/52) režiser Fran Žizek. Kritika je to mariborsko uprizoritev uvr-

stila med največje uspehe tega gledališča.

Dne 8. maja 1952 je bil uprizorjen prvi Molièra na odru poklicnega celjskega gledališča. Fran Žizek je uprizoril njegovo komedijo »Šola za žene«. Arnolda je igral J. Škof, Agnezo izmenoma M. Goršičeva in B. Vrečkova, Horaca G. Grobelnik, Alena A. Sedej, Zoržeto izmenoma N. Božičeva in Z. Červinkova, Krizalda P. Botič, Oronta F. Gradišnik in notarja F. Mirnik. Scenograf in kostumograf je bil Vladimir Rjavac.

Kritiki in kronisti so zabeležili to predstavo kot prvi resen umetniški vzpon mladega ansambla.

L. F.

DOMAČE GLEDALIŠKE VEŠTI

Premiera »Kvadrature kroga« Valentina Katajeva je zadnja premiera v sezoni 1952-53. Do 30. junija, ko bo s predstavo Kreftovih »Celjskih grofov« slavnostno zaključena letošnja sezona, bo gledališče odigralo za abonmaje zadnjo letošnjo predstavo in gostovalo v Topolščici, Konjicah, Soštanju, St. Jurju, Polzeli in v Ljubljani. Sezona 1953-54 se prične 1. avgusta 1953. S 1. septembrom bo gledališče pričelo s ponovitvami predstav iz letošnje sezone, ki so bile odigrane samo za abonmaje in z gostovanji po okolici. Prva premiera bo konec septembra ali v začetku oktobra 1953.

VSEM, KI SE ZANIMAJO ZA UPODABLJAJOČO UMETNOST

Umetniška dela, ki so razstavljena na prvi razstavi Društva upodabljalajočih umetnikov v foyerju celjskega gledališča, so naprodaj. Vsak obiskovalec si lahko izbere poljubno grafiko in jo odkupi. Cene so izredno nizke. Cenik je na razpolago v upravi Mestnega gledališča, kjer izveste tudi vse podrobne pogoje za odkup. Izredno kvalitetna umetniška dela bodo primeren okras slehernega stanovanja ali urada. Glede na nizke cene so grafike dostopne tudi posameznikom, zlasti pa nanje opozarjamo delavske svete in vodstva ustanov.

IZ UREDNIŠTVA GLEDALIŠKEGA LISTA

S to številko je zaključen sedmi letnik Gledališkega lista Mestnega gledališča v Celju. Naročnike prosimo, da poravnajo zaostalo naročnino. Kdor želi imeti vezan letnik, ga lahko naroči v ekonomatu gledališča. Na razpolago so tudi še posamezne številke. Kazalo letošnjega letnika bo priloženo prvi številki prihodnjega letnika.

Gledališki list Mestnega gledališča v Celju. Izhaja za vsako premiero. Letnik VII, št. 10, sezona 1952-53. Lastnik in izdajatelj Mestno gledališče Celje. Predstavniki Fedor Gradišnik. Urednik Lojze Filipič. Tiska Celjska tiskarna v Celju.